

بسم الله الرحمن الرحيم

ویژگی‌های نخبگان در قرآن کریم

مریم سادات علوی

چکیده

قرآن کریم با ارائه ویژگی‌هایی، انسان‌هایی را پرورش می‌دهد که با قابلیت نخبگی، در مسیر رشد قرار گرفته و نقش کلیدی در اعتلای جامعه ایفا کنند. با توجه به تاثیر نخبگان بر جامعه، شناخت ویژگی‌های مد نظر قرآن کریم در این رابطه ضروری است. بنابراین هدف این پژوهش تبیین ویژگی‌های مطرح شده در رابطه با نخبگان و ارائه تصویری جامع از نخبگان در قرآن است. روش این تحقیق توصیفی و بر پایه منابع کتابخانه‌ای است. نتایج این پژوهش نشان داد که قرآن دو نوع ویژگی برای نخبگان مطرح کرده است. ویژگی‌های فردی که شامل: تواضع، خشیت، توکل، ولایت پذیری و صبر است و ویژگی‌های اجتماعی شامل: همدلی، انفاق، حسن ظن به دیگران، وفای به عهد، و صلح و دوستی می‌شود.

کلید واژه‌ها: نخبه، شخصیت، رفتار، قرآن

مقدمه:

قرآن کریم به جهت پرورش فکر و اندیشه و بسترسازی جهت رشد و تکامل با ارائه ویژگی‌هایی، خواستار انسان‌هایی است که قابلیت رشد و رسیدن به سطوح نخبگی را دارند. در مسیر رشد قرار گرفته و به مقتضای ضرورت‌های جامعه، نقش اساسی در اعتلای همه جانبه آن ایفا نماید.

نخبگی در قرآن کریم بر خلاف فرهنگ غربی که بر پایه تفکر اومانیستی استوار شده، بر مبنای انتخاب بهتر، از هر حیث در سایه مدیریت توحیدی و اثربخشی در جامعه پی ریزی شده است. گاهی احساس نخبگی و استعداد برتر بودن با حس برتری و خود را بالاتر دیدن همراه می‌شود؛ اما انسان مومن که از تعالیم قرآن کریم بهره‌مند است، متوجه بهره‌مندی هر رزق از خدای متعال همراه با تکالیفی است.

نخبه واقعی یعنی کسی که دارای استعداد، تلاش و برخوردار از هدایت و توفیق الهی است؛ به عبارت دیگر نخبه به فرد برجسته و کارآمدی اطلاق می‌شود که اثرگذاری وی از تولید و گسترش علم، هنر، فن آوری و فرهنگ سازی و مدیریت کشور محسوس باشد و هوش، خلاقیت، کارآفرینی و نبوغ فکری وی در راستای تولید و گسترش دانش و نوآوری موجب سرعت بخشیدن به رشد و توسعه علمی و اعتلای جامعه انسانی کشور شود.

در تعاریف قرن جدید، نخبه فردی است که بر اساس مولفه‌های موجود از سطح بالای توانایی، علم، اخلاق و ادب برخوردار بوده و قابلیت اثرگذاری در تکنولوژی، فناوری و علوم تخصصی را دارد و بتواند با قدرت فکر و عقل خود، موانع را از سر راه برداشته و به مقصد نهایی، یعنی خدمت به علم، تکنولوژی و انسانی برسد.

قرآن کریم بنا بر قاعده جهان شمولی، ویژگی هدایتی و تبیین موضوعات، دارای راهکاری جهت بیان ویژگی‌های نخبگان است. در واقع با توجه به فرهنگ قرآنی، دینی و ایمانی، بررسی ویژگی‌های نخبگان از ضرورتی برخوردار است تا تاثیرگذاری هر چه بیشتر آنها در جامعه نمایان شود. حال این سوال مطرح است، خداوند برای روشن کردن این راه چه ویژگی‌هایی را برشمرده است؟

در بررسی پیشینه‌ی موضوع پژوهش این نتایج به دست آمده است. مقاله‌ی «تبیین شاخصه‌های نخبگی، استراتژی و بازتعریف آن از منظر قرآن کریم» پژوهشی است از بهزاد بسطامی و همکاران، که به تبیین شاخصه‌های نخبگی در سه حوزه‌ی «به‌گزینی، مدیریت توحیدی و اثربخشی» پرداخته

و به بازتعریف «نخبه» از منظر قرآن پرداخته است. مقاله‌ی «مدل و ساختار نخبگی در قرآن کریم» به قلم بهزاد بسطامی و زینب السادات حسینی است، که در این پژوهش با روش تحلیل محتوایی و بهره‌گیری از آیات قرآن کریم، ساختار و مدلی براساس چهار رکن اصلی: ویژگی‌های نخبگان، شیوه‌های تقویت، کارکرد اجتماعی و معیارهای معرفی و تعریف جدیدی از نخبه بر مبنای شاخصه‌های موجود و مبتنی بر آموزه‌های دینی به دست آمده است. اعظم مجیدی نژاد در پایان نامه‌ی «نخبگان سیاسی از دیدگاه قرآن کریم» به بازتعریف مفهوم نخبگان سیاسی را از نظر قرآن کریم و تقسیم آنها به دو دسته رهبران الهی و رهبران غیر الهی پرداخته و برای هر کدام ویژگی‌هایی را بر می‌شمارد. پژوهش «بررسی عوامل برگزیدگی، انگیزشی و اثربخشی نخبگان و نقش تحولی آنان از منظر قرآن» از بهزاد بسطامی و زینب السادات حسینی، مقاله‌ای است که با استفاده از روش «تحلیل محتوا» و با بهره‌گیری از آیات و استخراج گزاره‌های مرتبط در حوزه نخبگی، همچنین تجزیه و تحلیل آنها مولفه‌های برگزیدگی نخبگان در سه حیطه بینشی، گرایشی و منشی و شیوه‌های توانمندسازی آن در دو بخش تقویت و ارتقا بررسی کرده است. بنابراین با بررسی این پژوهش‌ها این نتیجه حاصل شد که هیچ‌کدام از تحقیقات پیشین به صورت خاص به ویژگی‌های نخبگان در قرآن نپرداخته‌اند و این تحقیق از این نظر نو به شمار می‌رود.

در نظام تربیتی قرآن کریم، انسان کامل و نخبه از دو بُعد اساسی شکل می‌گیرد: بُعد فردی که مربوط به ساخت درونی و تکامل شخصیت اوست، و بُعد اجتماعی که به نقش و رسالت او در جامعه مرتبط است. مقاله حاضر می‌کوشد با استفاده از روش کتابخانه‌ای به بیان ویژگی‌های فردی و اجتماعی نخبگان در قرآن کریم بپردازد.

ویژگی‌های فردی

ویژگی‌های فردی، بنیان و زیرساخت شخصیت نخبه را تشکیل می‌دهند و چون ریشه‌ای محکم، تمام رفتارها و کنش‌های اجتماعی او را تغذیه می‌کنند. این ویژگی‌های درونی در واقع همان صفات کمالی هستند که قرآن کریم آنها را برای پرورش انسان‌های برگزیده ترسیم کرده است. این ویژگی‌ها شامل: تواضع، خشیت، توکل، ولایت‌پذیری و صبر است. در ادامه، هریک از این ویژگی‌های بنیادین را با تکیه بر آیات قرآن کریم و تحلیل عمیق مفهومی آنها بررسی می‌شود.

تواضع در قرآن کریم به عنوان یکی از ویژگی‌های برجسته مؤمنان و نخبگان مورد تأکید قرار گرفته است. تواضع به معنای فروتنی، دوری از تکبر و رفتار متواضعانه با دیگران است که نشان‌دهنده عظمت روحی و تقوای فرد است و در قرآن به عنوان نشانه‌ای از ایمان و تقوا شناخته می‌شود. این صفت در قرآن به‌ویژه درباره پیامبران، صالحان و کسانی که به دنبال رضایت الهی هستند، به کار رفته و مورد ستایش قرار گرفته است.

این ویژگی باعث نزدیکی به خداوند و ایجاد روابط مثبت با دیگران می‌شود. در آیات مختلف، خداوند به مؤمنان توصیه می‌کند که در رفتار و گفتار خود تواضع داشته باشند از جمله؛ خداوند می‌فرماید: «بندگان رحمان کسانی اند که روی زمین با آرامش و فروتنی راه می‌روند، و هنگامی که نادانان آنان را طرف خطاب قرار می‌دهند [در پاسخشان] سخنانی مسالمت آمیز می‌گویند.»^۱ «این ویژگی می‌تواند یکی از ویژگی‌های نخبگان باشد.»^۲

طباطبایی اینچنین بیان می‌کند: «تواضع و فروتنی و برخورد سالم در مقابل برخورد زشت و لغو جاهلان را از ویژگی‌های انسان مومن می‌شمارند. در این آیه، دو صفت وقار و تواضع از صفات ستوده مؤمنین ذکر شده است. مقصود از راه رفتن در زمین نیز کنایه از زندگی کردن‌شان در بین مردم و معاشرت‌شان با آنان است. پس مؤمنین، هم نسبت به خدای تعالی و هم نسبت به مردم، تواضع و تذلل دارند. چون تواضع آنان مصنوعی نیست؛ واقعا در اعماق دل، افتادگی و تواضع دارند و چون چنینند، به همین علت، ناگزیر، نه نسبت به خدا استکبار می‌ورزند و نه در زندگی می‌خواهند که بر دیگران استعلاء کنند و بدون حق، دیگران را پایین‌تر از خود بدانند و هرگز برای به دست آوردن عزت موهومی که در دشمنان خدا می‌بینند، در برابر آنان خضوع و اظهار ذلت نمی‌کنند.»^۳

پس می‌توان گفت که تواضع در نگاه قرآنی و تفسیری علامه طباطبایی، نشانه ایمان عمیق و ویژگی کلیدی نخبگان است که با فروتنی در برابر خدا و مردم، از تکبر دوری می‌کنند. این صفت، نخبگان را به الگوهایی برای هدایت جامعه تبدیل کرده و عزت واقعی را در تقوا نشان می‌دهد. تواضعی واقعی، نه ساختگی، که آن‌ها را از استعلاء و نخبگی کاذب متمایز می‌سازد.

۱. «وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا»؛ سوره فرقان، آیه ۶۳

۲. بسطامی، بهزاد، حسینی، زینب السادات، حلیمی جلودار، حبیب الله، جانعلی زاده، حیدر. (۱۳۹۹). 'تبیین شاخصه‌های نخبگی، استراتژی و بازتعریف آن از منظر قرآن کریم'، آموزه‌های قرآنی، ۱۷(۳۱)، ۲۷-۵۲ pp.

۳. تفسیر المیزان، جلد ۱۵، صفحه ۳۳۰

در قرآن، خشیت به عنوان یکی از ویژگی‌های مؤمنان و نخبگان معرفی شده است. خشیت از خداوند به معنای ترس و احترام عمیق به قدرت و عظمت الهی است و باعث می‌شود که افراد در رفتار و تصمیم‌گیری‌های خود به یاد خداوند باشند و از او راهنمایی بگیرند. خداوند در قرآن می‌فرماید: «همان کسانی که پیام‌های خدا را ابلاغ می‌کنند و از او می‌ترسند و از هیچ‌کس جز خدا بیم ندارند و خدا برای حسابرسی کفایت می‌کند.»^۱ اطباطبایی در ذیل آیه، "خشیه" را به معنای تأثر مخصوصی در قلب می‌داند که از برخورد با ناملایمات دست می‌دهد و به آن چیزی هم که سبب تأثر قلب می‌شود، خشیت می‌گوید.^۲

از نظر مکارم، خشیت به معنی ترس توأم با تعظیم و احترام است و به معنای حالتی است که به هنگام درک عظمت خدا و هیبت او و ترس از مهجور ماندن از انوار فیض او برای انسانی حاصل می‌شود، این حالتی است که جز برای کسانی که واقف به عظمت ذات پاک و مقام کبریای او هستند و لذت قرب او را چشیده‌اند حاصل نمی‌گردد. لذا در قرآن این حالت را مخصوص بندگان عالم و آگاه شمرده و می‌فرماید: «إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ». براساس نظر مکارم، نخبگان هم به عنوان بندگان مخصوص خداوند هستند که با تأثر قلبی از خداوند، به ذات او پی برده و تمام گفتار و رفتارشان طبق این صفت شکل می‌گیرد. به همین دلیل نخبگان با توجه به تبلور انوار الهی در وجودشان، احساس ترس از مقام ربوبیت کرده و در تلاش برای رضای الهی گام برمی‌دارند.^۳

بنابراین، می‌توان گفت که از نظر این دو مفسر، خشیت تأثر قلبی خاصی است که از درک عظمت الهی و مواجهه با ناملایمات در نخبگان ایجاد می‌شود و رفتار آن‌ها را در مسیر تقوا شکل می‌دهد و خشیت ترس توأم با تعظیم است که در قلب بندگان عالم و آگاه به عظمت خدا پدید می‌آید و نخبگان را به تلاش برای کسب رضایت الهی سوق می‌دهد. هر دو مفسر خشیت را ویژگی نخبگان قرآنی می‌دانند که از معرفت عمیق به خدا ناشی شده و آن‌ها را از دیگران متمایز می‌کند. این صفت، نخبگان را به فروتنی، عمل صالح، و هدایت جامعه به سوی انوار الهی رهنمون می‌سازد.

۱. «الَّذِينَ يَبُلُّونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا»؛ سوره فرقان آیه ۳۹

۲. سوره احزاب آیه ۳۹، المیزان، جلد ۱۶، صفحه ۴۸۵

۳. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، جلد ۱۷، صفحه ۳۳۰

است) دقیق شویم، خواهیم دید با رعایت حقوق دیگران از جمله وفای به عهد، در کنار رضای پروردگار، آرامش را به ارمغان خواهد آورد.^۱

در نهایت باید اشاره کرد وفای به عهد در اسلام از اصول اساسی دین محسوب می‌شود و عدم پایبندی به آن می‌تواند به فروپاشی اعتماد اجتماعی و هرج و مرج منجر شود. این اصل حتی در روابط با مشرکان نیز تأکید شده و نشان‌دهنده اهمیت آن در تعاملات انسانی است. وفای به عهد باید به عنوان یک ارزش کلیدی در جامعه مورد توجه قرار گیرد.^۲

در مجموع با توجه به مطالب پیشین می‌توان گفت، وفای به عهد در قرآن کریم به‌عنوان یکی از ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی برجسته، به‌ویژه برای نخبگان جامعه که الگوهای اخلاقی و معنوی هستند، مورد تأکید قرار گرفته است. آیاتی مانند آیه ۱ سوره مائده (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ، «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، به پیمان‌ها وفادار باشید») و آیه ۳۴ سوره اسراء (وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا، «و به پیمان وفادار باشید، زیرا پیمان مورد بازخواست است») به صراحت بر اهمیت پایبندی به تعهدات تأکید دارند. این ویژگی، به‌عنوان نشانه‌ای از صداقت و امانت‌داری، در روابط اجتماعی نخبگان قرآنی نقشی محوری دارد، زیرا آن‌ها با عمل به وعده‌ها و پیمان‌ها، اعتماد عمومی را تقویت کرده و به انسجام و همبستگی اجتماعی کمک می‌کنند.^۳ وفای به عهد، به‌ویژه در نخبگان، مانع از تزلزل در پیوندهای اجتماعی شده و الگویی برای رفتار مسئولانه در جامعه ارائه می‌دهد. علامه طباطبایی در تفسیر المیزان، وفای به عهد را نه تنها یک وظیفه فردی، بلکه عاملی برای حفظ نظم اجتماعی و جلوگیری از هرج و مرج می‌داند. بنابراین، نخبگان قرآنی با پایبندی به این اصل، با ایجاد اعتماد متقابل و تقویت هویت جمعی، جامعه را به سوی پیشرفت معنوی و اجتماعی هدایت می‌کنند. این ویژگی، به‌عنوان یک مؤلفه پویا در کنش اجتماعی، نخبگان را به‌عنوان افرادی قابل اعتماد و تأثیرگذار در هدایت جامعه به سمت ارزش‌های متعالی معرفی می‌کند.

۵-۲) صلح و دوستی

۱. المیزان، طباطبایی، جلد ۵، صفحه ۲۵۵

۲. تفسیر نور، قرائتی، جلد ۲، صفحه ۲۲۸

۳. میرزاده، نرگس و شریفی، محمد، ۱۳۹۴، وفای به عهد و پیمان در قرآن، دومین کنگره بین المللی فرهنگ و اندیشه دینی، قم، ۵۴۸۳۶۹، <http://civilica.com/doc/548369>

صلح و دوستی در قرآن به عنوان یک اصل اساسی در روابط انسانی مطرح می‌شوند. قرآن نخبگان را به ترویج همزیستی مسالمت‌آمیز و همکاری دعوت می‌کند و بر اهمیت ایجاد فضایی مثبت و دوستانه در جامعه تأکید دارد. نخبگان با رفتار و تصمیمات خود می‌توانند الگوی خوبی برای دیگران باشند و به تقویت روابط انسانی و ایجاد صلح کمک کنند.

صلح و دوستی به عنوان یکی از ویژگی‌های برجسته اجتماعی نخبگان قرآنی، ریشه در تعالیم قرآن کریم و سیره پیامبر اکرم (ص) و اهل بیت (ع) دارد و در رفتار و منش این نخبگان به صورت عملی و نظری نمود می‌یابد. قرآن کریم در آیه ۱۰ سوره حجرات با تأکید بر اخوت ایمانی «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ»^۱ بر اهمیت وحدت و برادری در جامعه اسلامی تأکید می‌کند. نخبگان قرآنی با الهام از این اصل، از طریق گفتار و رفتار خود، دوستی و انسجام اجتماعی را ترویج داده و از عوامل تفرقه افکن پرهیز می‌کنند؛ زیرا می‌دانند که نزاع و اختلاف، عامل انهدام کیان و شخصیت جامعه اسلامی است.^۲

علاوه بر این، نخبگان قرآنی با استناد به آیه «وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا»^۳ در تعاملات اجتماعی خود با نرم‌خویی، احترام و حسن خلق با دیگران، حتی غیرمسلمانان، برخورد می‌کنند. این رفتار مسالمت‌آمیز به ایجاد فضایی از صلح و دوستی در جامعه کمک می‌کند و از تعارضات و تنش‌های اجتماعی می‌کاهد.^۴

همچنین، قرآن کریم در آیه ۹ سوره حجرات به نقش میانجی‌گری و اصلاح ذات‌البین در صورت بروز اختلافات اشاره دارد «وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا»^۵. نخبگان قرآنی با ایفای نقش میانجی و تلاش برای حل تعارض‌ها، به تقویت روابط دوستانه و کاهش نزاع‌های اجتماعی کمک می‌کنند. نخبگان و فرزندان جامعه اسلامی، به دلیل جایگاه ویژه‌ای که در میان مردم دارند، از احترام و اعتبار والایی برخوردارند. مردم به سبب پاکی، فرزاندگی و صداقت این افراد، به آن‌ها با دیده احترام می‌نگرند و سخنان و نصایحشان تأثیر عمیقی بر قلب‌ها دارد. این نخبگان با توانایی

^۱. حجرات: ۱۰.

^۲. مقاله ضرورت وحدت،

<https://hawzah.net/fa/Article/View/۱۱۷۴۸۰/%D%AB%۶D%AB%۱D%۸۸%۹D%AB%۱D%۸AA-%D%۸۸%۹D%۸AD%D%۸AF%D%۸AA>

^۳. بقره: ۸۳.

^۴. شامحمدی مهدی، مفتاح محمدهادی، بررسی اصل قرآنی «قول حسن» از منظر مفسران و تحلیل نقش آن در مدیریت تعارض‌های اجتماعی، ص ۶۹.

منحصر به فرد خود می‌توانند نقش مؤثری در سالم‌سازی جامعه و رفع کینه‌ها و دشمنی‌ها ایفا کنند.^۱ از این‌رو، آن‌ها مسئولیت سنگینی بر عهده دارند و نمی‌توانند نسبت به اختلافات و نزاع‌های اجتماعی بی‌تفاوت بمانند. نخبگان موظفند با حضور فعال در جامعه، ریشه‌های اختلافات را شناسایی کرده و برای حل آن‌ها اقدام کنند. بی‌توجهی به این وظیفه، خطایی بزرگ و غیرقابل بخشش محسوب می‌شود.^۲

در نتیجه، صلح و دوستی در سیره نخبگان قرآنی نه تنها یک ویژگی فردی، بلکه یک مسئولیت اجتماعی است که از طریق رفتار، گفتار و اقدامات اصلاحی در جامعه نهادینه می‌شود. این ویژگی‌ها، با تکیه بر آیات قرآنی و سیره نبوی، به عنوان ابزاری برای ایجاد جامعه‌ای منسجم و مبتنی بر ارزش‌های انسانی و الهی عمل می‌کنند.

نتیجه

از منظر قرآن کریم، نخبگان به عنوان افرادی برجسته و تأثیرگذار در جامعه اسلامی، دارای ویژگی‌های فردی و اجتماعی متمایزی هستند که آن‌ها را به الگوهایی برای هدایت و پیشرفت جامعه تبدیل می‌کند. ویژگی‌های فردی نظیر تواضع، خشیت، توکل، ولایت‌پذیری و صبر، به عنوان ستون‌های اصلی شخصیت نخبگان، در آیاتی مانند «وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا» (فرقان: ۶۳) و «وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ» (طلاق: ۳) مورد تأکید قرار گرفته‌اند. این صفات، با تقویت ایمان و تقوا، نخبگان را از خودمحوری و استکبار مصون داشته و آن‌ها را به سوی عمل در راستای رضایت الهی و هدایت جامعه سوق می‌دهد. این ویژگی‌ها نه تنها به تکامل درونی نخبگان کمک می‌کند، بلکه آن‌ها را به عنوان رهبرانی معنوی و اخلاق‌محور در جامعه معرفی می‌نماید.

ویژگی‌های اجتماعی نخبگان قرآنی، شامل همدلی، انفاق، حسن ظن، وفای به عهد و صلح و دوستی، نقش محوری در تقویت انسجام و همبستگی اجتماعی ایفا می‌کنند. آیاتی نظیر «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ» (حجرات: ۱۰) و «وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا» (بقره: ۸۳) بر مسئولیت نخبگان در ترویج وحدت، کاهش تفرقه و اصلاح روابط اجتماعی تأکید دارند. همدلی و انفاق، به‌ویژه با استناد به سیره نبوی در آیه ۱۲۸ سوره توبه، نخبگان را به کنشگرانی فعال در رفع نیازهای جامعه و کاهش شکاف‌های طبقاتی تبدیل می‌کند. وفای به عهد و حسن ظن، به عنوان ارزش‌های اخلاقی، اعتماد

^۱ . علی رنجبر، مبانی نظری و روش‌های اصلاح ذات‌البین در اسلام، ص ۶۲.

^۲ . همان، ص ۶۲.

اجتماعی را تقویت کرده و از هرج و مرج و تفرقه جلوگیری می‌کند، در حالی که صلح و دوستی، از طریق میانجی‌گری و اصلاح ذات‌البین، به ایجاد فضایی مسالمت‌آمیز کمک می‌نماید.

در مجموع، نخبگان قرآنی با تلفیق ویژگی‌های فردی و اجتماعی، به‌عنوان الگوهای عملی و نظری، نقشی تحول‌آفرین در اعتلای جامعه اسلامی ایفا می‌کنند. این ویژگی‌ها، که ریشه در تعالیم قرآنی و سیره نبوی دارند، نخبگان را به رهبرانی مسئول تبدیل می‌کنند که با ترویج معارف الهی، تقویت پیوندهای اجتماعی و کاهش تنش‌ها، جامعه را به سوی عدالت، صلح و پیشرفت معنوی و مادی هدایت می‌نمایند. این مطالعه نشان می‌دهد که نخبگی قرآنی، فراتر از برتری فردی، به معنای اثرگذاری مثبت و پایدار بر جامعه در راستای ارزش‌های الهی است، که نیازمند تعهد عمیق به اصول اخلاقی و دینی است.

فهرست منابع

*قرآن کریم

۱. بسطامی، بهزاد، حسینی، زینب السادات، حلیمی جلودار، حبیب الله، جانعلی زاده، حیدر. (۱۳۹۹). تبیین شاخصه‌های نخبگی، استراتژی و بازتعریف آن از منظر قرآن کریم؛ آموزه‌های قرآنی، ۱۷ (۳۱)، ۵۲-۲۷pp.
۲. رنجبر علی، پایان نامه کارشناسی ارشد، مبانی نظری و روش های اصلاح ذات البین در اسلام، دانشگاه معارف قرآنی اصفهان، ۱۳۹۱.
۳. شامحمدی مهدی، مفتاح محمدهادی، بررسی اصل قرآنی «قول حسن» از منظر مفسران و تحلیل نقش آن در مدیریت تعارض‌های اجتماعی، نشریه علمی مطالعات تفسیری. ۱۳۹۸؛ ۱۰ (۳۸): ۶۹-۸۸.
۴. طباطبایی، محمد حسین، «ترجمه تفسیر المیزان»، موسوی، محمد باقر، ۲۰ ج، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم دفتر انتشارات اسلامی، چاپ یازدهم، ۱۳۷۸.
۵. فقهی‌زاده، عبدالهادی؛ واعظی، محمود؛ خطیریان، سمانه. «کارکردهای معنوی توکل به خدا در قرآن و روایات»، فصلنامه پژوهش‌های قرآنی، شماره ۳۳، ۱۳۹۳.
۶. قرائتی، محسن، «تفسیر نور»، ۱۰ ج، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، چاپ چهاردهم، ۱۳۸۷.

۷. مکارم شیرازی، ناصر، «تفسیر نمونه: تفسیر و بررسی تازه‌ای درباره قرآن مجید با در نظر گرفتن نیازها، خواسته‌ها، پرسش‌ها، مکتب‌ها و مسائل روز»، محمدرضا آشتیانی، ۲۸ ج. تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ سی و دوم، ۱۳۷۴.
۸. میرزاده، نرگس و شریفی، محمد، ۱۳۹۴، وفای به عهد و پیمان در قرآن، دومین کنگره بین المللی فرهنگ و اندیشه دینی قم، <https://civilica.com/doc/548369>.
۹. وجدانی فاطمه، محصل مرضیه، مبانی اعتماد اجتماعی در متون دینی، نظریه های اجتماعی متفکران مسلمان دوره نهم بهار و تابستان ۱۳۹۸ شماره ۱.

۱. مقاله ضرورت وحدت.

<https://hawzah.net/fa/Article/View/117480/%D%AB%6D%AB%1D%88%9D%AB%1D%8A-%D%88%9D%8AD%D%8AF%D%8A>

۲. جایگاه-انفاق-در-قرآن-و-روایات/۶۵۸/ isfahan-salamat.ir/content/

۳. <https://jamejamonline.ir/005sQX> نخبگان عامل ایجاد سرمایه‌های

اجتماعی هستند